

Michaila Sergejeviče mne posílali za Jelcinem, který nevycházel z bytu.

Bydlel na okraji města v činžovním domě s opadnou omítkou a bez výtahu. Chodil jsem z patra do patra po zchátralém schodišti, kde nebylo ani dobře vidět. A Jelcin mne vždy nechal dlouho čekat. Ale pak přeci jen se dveře otevřely, i když jen na šířku dlaně. Hlas ze škvíry se pravidelně dotazoval:

„Co jsi ty zač?“

Pravidelně jsem říkal, že jsem ten a ten a přicházím od toho a toho s košíkem třešní. Jelcin pak dveře okamžitě přibouchl. Kladl jsem košík na rohožku u dveří, ještě jednou jsem zazvonil a šel čekat dolů na chodník.

Na ulici před Jelcinovým domem vládlo vždy to staré ticho s tichými kroky chodců hledajících zboží. Jinak lidé vůbec už na všechno zapomněli, na Jelcina, Falina, Michaila Sergejeviče a na všechny ostatní, smířili se a raději hledali zboží. Například hned přes ulici od Jelcina byla v celém městě proslulá prodejna konfekce. Babičky tam chodily s nadějí, že přijde dodávka svetrů pro vnuky.

Po chvíli čekání na chodníku jsem pak vyběhl znovu nahoru, abych se ujistil, že košík už zmizel. Jelcin byl opravdu zajímavý případ: třešně si bral, ale dělal, že není doma.

Ale i to se pak změnilo k dobrému. A Jelcin, Falin, Michail Sergejevič a otec zase svorně sedávali u stolu pod třešni a Raisa s maminkou vařily kávu. Michail Sergejevič si v té době navykl nosit výhradně krátké kalhoty a Falin se musel posadit, když ho tak poprvé uviděl. Ale Michail Sergejevič se na nikoho nezlobil a tvrdil, že je to jeho starý zvyk, ještě z Kazachstánu. K těm krátkým kalhotám si navíc pořídil tlustou hůl na vandr a na ni přibíjel plechové štítky z míst, která již pěšky navštívil a, pochopitelně, kde plechové štítky nebyly vyprodány. A po kávě se soudruzi obvykle chodili kochat vyhlídkou na údolí s řekou.

Na skálu vystupovali po pěšině ve svahu za chatou, s Michaiem Sergejevičem na špičce.

Tenkrát, když přijel na chatu také Zagladin, se Michail Sergejevič uprostřed výstupu zastavil. Hleděl chvíli dolů do údolí a posléze pravil:

„Co teď asi dělá Dubček?“

Pak se řada dala znovu do pohybu a mizela mi nad hlavou mezi keři šípkového křoví a skalkami šedobílého vápence.

Zůstal jsem sám na pěšině, posadil se, a náhle mne přepadlo neblahé tušení, že je všechny zase zavřou. Přitom měl otec v této době již docela reálnou naději na první rehabilitaci. Peníze jsme opravdu potřebovali a jiná možnost vydělat si peníze nebyla. A jak známo, první rehabilitace byla nutným předpokladem pro druhou rehabilitaci. Ligačov, například, se s nikým nestýkal, a byl už rehabilitován potřetí.

V tuto chvíli se pak dole v údolí mezi chatami vynořila černá volha, projela pomalu mezi domky, zatočila, došla ke svahu a zastavila u pěšiny vedoucí nahoru. Vystoupili čtyři muži. Stoupali pěšinou a když se vynořili ze záhybu těsně pode mnou, bylo mi jasné, že je to buď zesílený policejní dozor anebo zatýkácká skupina. Ovšem soudruzi tam nahoře na skále se v této době kochali vyhlídkou na řeku v údolí. Jako tenkrát.

JIŘÍ RUML

Perestrojka

Podle Gorbačovovy stupnice z pěší zóny je sice Československo mezi první desítkou rozvinutých zemí světa, ale kdykoli loupu brambory, nadávám na vládu a vlastně na celý režim, když z někdejších poctivých a přičinlivých rolníků vychoval šejdíře, kteří mě a moji ženu jen na bramborách připravují ročně o sto padesát korun. Jen počítejte se mnou: kilo této základní potraviny stojí dneska korunu šedesát, tedy dvakrát víc než před jejich zdražením, a polovinu z nich musím vyhodit do kbelíku na odpadky, protože jsou mizerné. I bez kalkulačky hravě zjistím, že příští zamýšlené zvýšení našich důchodů od října příštího roku tuhle ztrátu na bramborách nepokryje, a to ještě zdaleka není všemu zdražování konec, jen se veřejně neoznamuje a vláda mlčky trpí všelijaké inovace nebo šizení kvalitativních norem. Inu, každá přestavba něco stojí.

Návštěvám se takové věci samozřejmě neříkají, zvláště ne těm nejvyšším, tady glasnost neplatí, a ony pak ze skrojku podaného chleba mohou usoudit, jak znamenité jsou výrobky našich státních pekáren, zatímco naše denní zkušenost je podstatně horší, ba přímo gumoznalecká. A tak je tomu se vším, Potěmkinovy vesnice nejsou přece přežitkem jen ruské minulosti. Každý gubernátor se snaží obalamutit vladaře, aby neztratil jeho přízeň, a on zas utrousí cosi pochvalného na adresu ponížených podrženejších. Ale zadarmo to nebude, soudruzi. Kdysi dávno stačil desátek, dnes v době všeobecné inflace musíte něco přidat. — „Nesmíme se zastavit, musíme jít dopředu a půjdeme společně,“ řekl v ČKD Gorbačov a nejlépe tak vyjádřil, co vlastně po nás chce. Příští rok tomu bude už dvacet let, kdy k nám vtáhli s půlmiliónovou armádou zachraňovat vlastní model socialismu, a teď od nás očekávají přestavbu, ale zase k obrazu svému. A hlavně ku prospěchu svému. Kdykoli nás někdo takhle přehnaně chválí, měli bychom se ptát, co za to bude chtít.

Oni říkají kooperace a integrace a naši vybraní zástupci na vítací trase hlasitě odpověděli: družba. To není špatný kšeft, jinde ve světě by tak lacino nepořídili, tam vládne tvrdá konkurence a platit se musí ve valutách, kdežto tady stačí zaslat objednávku a nikdo se neodvážá říci ne, protože přestavba se bez kádrových změn, aspoň na těch nižších úrovních, neobejde a kdo nemá daleko do penze, nebude přece riskovat nepřízeň, zejména když za půldruhého roku mají důchody tak „horentně“ stoupnout. Tak tedy ujednáno, my vám dáme, co pro svou přestavbu potřebujete, a vy nás necháte ve funkcích, do kterých jste nás kdysi dosadili. Můžete se spolehnout. Tahle okupace je ovšem nebezpečnější než ta první, neboť směřuje přímo k srdci našeho průmyslu a její následky ponесou už natrvalo naši potomci. A opět se asi i mezi mými chartovními přáteli najdou naivní advokáti národa, kteří usoudí, že naše porážka byla způsobena jen vnějším zásahem a nikoli taky vnitřními silami, a dál se budeme všichni tvářit, že naši obrozenci byli v srpnu osmašedesátého roku ke všemu jen donuceni, zapomínajíce na jediného, který nepodepsal. Nehrajme si pořád na znásilněné dívenky, když přece víme, komu jsme na své životní pouti vlezli do auta, aby nás

kousek svezl. Jestli nic jiného, tak ta poslední návštěva snad trochu otevřela oči i těm, kteří podléhali bláhovým iluzím, že snad přijde mesiáš. To spíš přijde onen televizi slibovaný kouzelník. A kdo ještě před týdnem měl naději, že konečně taky ochutná zakázané ovoce převratných změn, nezbaví se jistě trpkosti v ústech, ale to je snad z celé návštěvy nejužitečnější poznání.

Už opět se budeme pokorně učit něčemu, co jsme dávno uměli a skoro bych řekl, že líp, a v neomezeně veřejné anonymní soutěži budeme přemýšlet, jak by měl vypadat Památník osvobození, jehož základy jsou spolehlivě vybudovány na místě bývalého pomníku Stalinova. Jestli taky smím přispět, mělo by se raději uvažovat o něčem užitečnějším, co se zas nebude za pár let bourat. Třeba o nové nemocnici. Ale darmo asi domlouvat a radit někomu, kdo se chce zalíbit i za cenu vlastní pokory. Nadšené poklepávání po ramenou a milostivé pochvaly jsou přece čistě účelové, kdepak by taky sehnali garnituru tak odevzanou. Proto se ani nedalo nic jiného od návštěvy čekat, než potvrzení statusu quo. I s těmi líbačkami.

Hodně se přitom skloňovala pravda, tak tedy

pravdivě konstatujme, že ono náhlé rozhodnutí k naší přestavbě, o níž někteří předvídavější činitelé ještě v prosinci sváděli nelehký boj s ustrašenými konzervativci, je taky čistě účelové. Aby se nynější vedení udrželo co nejdéle. Ovšem ruské slovo perestrojka se dá do češtiny přeložit i jako přestrojení. A vzhledem k tomu, že naši nejmazanější politikové mají v přestrojování mnohaletou praxi, neboť se nejednou udrželi u moci pouhým převlekm saka, nebo dokonce jedno a totéž obrátili naruby, není výhra kooperace a integrace zase tak veliká. Rozhodující totiž je, zda naše hospodářství, postižené vleklými chorobami, bude vůbec s to takové úkoly plnit. Nové myšlení se dá ze starých hlav jen stěží vykřesat.

A bych se však ještě vrátil k těm bramborám, při jejichž loupání vždycky sakruju a nadávám na vládu. Už by se mělo pomalu přemýšlet, kde se pro ně, tedy ty brambory, zřídí příští centrální krecht. Bylo by věru nedůstojné, aby zůstal dislokován v onom betonovém podstavci nad Čechovým mostem jako základ budoucího Památníku osvobození. A nejen pro jejich špatnou kvalitu.

14. 4. 1987

(Otištěno bez vědomí autora.)

ČESTMÍR CÍSAŘ

Přitvrzený reformní kurs

Výňatek z rozsáhlejší práce
psané po návštěvě M.S. Gorbačova
v Československu

Československé reformy

Ve svém projevu v Paláci kultury prohlásil Gustáv Husák, že novátorské myšlenky a hluboké reformy probíjované Michailem Gorbačovem v SSSR nacházejí u nás upřímný souhlas a také nám ukazují cestu vpřed, že KSČ v nich spatřuje „nesmírně cenný pramen podnětů a myšlenek, které pomáhají při řešení našich úkolů“. Uvedl, že vedení strany přijalo „široký soubor opatření v otázkách ekonomické reformy, demokratizace, iniciativy lidu, informovanosti, veřejné kontroly, odpovědnosti a kázně, kvality řízení atd. Cílem toho všeho je, aby socialismus v Československu byl ještě silnější a přitažlivější, aby rozvoj společnosti nabral novou dynamiku, nový elán a dech, aby se lidem lépe pracovalo a žilo“. Znovu jsme vyslechli výčet záměrů a slibů; žel, v podmínkách stále ještě rigidní mocenské soustavy a konkrétních projevů jejího neblahého působení znějí dosud jako vzdálené echo tisíce kilometrů odtud hrajících šalmají. Proč?

O nevěli k ohlašovanému „rozšiřování účasti lidí na řízení a správě“ třeba jen v okruhu činnosti složek Národní fronty, kde se jedná o odborné, zájmové či skupinové záležitosti, podaly neklamné svědectví některé nedávné sjezdy společenských organizací. Umělecké svazy sněmovaly, jako by se nic nového nedělo, jako by žádný společenský pohyb neexistoval, jako by zprogresivnění politiky KSČ mělo zůstat efemérním

snem. Spisovatelé vyslechli názory a úvahy Ivana Skály, v nichž se neozval ani jediný smělejší, novátorský tón, odpovídající dnes už oficiálním reformním tendencím. Zato v nich nechyběly ohlasy některých zatuchlin sektářské kulturní politiky ještě z 50. let. V diskusi se delegáti povětšinou jen šetrně dotýkali negativních jevů, jinak zasluhujících křížovou palbu kritiky (privilegia vedoucích funkcionářů svazu, cenzorská nadvláda nad autory a škodlivá tzv. autocenzura, úpadek kvality i literární tvorby do průměru i podprůměru, falešná kolegalita literární kritiky, dlouholetá diskriminace mnoha českých spisovatelů aj.). Živnostenské poměry ve svazu, nemající nic společného ani s ideovostí ani s tvůrčí potenci, zůstaly vlastně nedotčeny. A přece i v těch šetrných dotycích zaznívalo skryté „jádro pudla“ -- žel, jen skryté.

Statečnější a pravdivější postoje (spisovatelé si je kdysi považovali za čest) projevily velký počet výtvarných umělců všech generací, od nejstarší po nejmladší. Jsou k dispozici -- veřejnosti ovšem utajena -- závažná generační prohlášení, plná zdravých námětů a návrhů, která byla adresována vedení svazu výtvarníků, stranickým a státním orgánům i samému sjezdu. Všechna byla však nestoudně byrokratickým způsobem zašantročena kamsi do zaprášených šuplat, přestože nesla podpisy národních a zasloužilých umělců, kteří jsou chloubou českého maliřství, sochařství a grafiky a jichž si váží i mezinárodní výtvarná veřejnost (J. Bauch, J. Liesler, J. Jíra a desítky dalších). Žádný